

Note from the Field

Access to Justice Amid War in Ukraine Gateway

**Кримінально-правова оцінка колабораціонізму:
зміна поглядів у зв'язку з військовою агресією РФ
проти України**

Наталія Антонюк,

суддя Верховного Суду України,
кандидат юридичних наук, доцент

Редактор української мови – Львова П.М.

Анотація

Передмова. Динаміка внесення змін до Кримінального кодексу України від початку війни свідчить, що кримінальний закон не був достатньо готовий до застосування в умовах війни. Передусім йдеться про те, що низку діянь, що є суспільно небезпечними, взагалі не було виокремлено як злочинні. Деякі вже існуючі статті потребували нагальних змін, щоб диференціювати кримінальну відповідальність.

Методологія. Ця стаття ґрунтується на використанні порівняльного, історичного та статистичних методів, що лежать в основі доведення підстав для криміналізації або диференціації діянь з огляду на воєнний стан, спричинений війною Російської Федерації проти України.

Результати й висновки. Зважаючи на проведені дослідження, слід констатувати, що колабораційна діяльність має високий рівень суспільної небезпечності, а тому її необхідно криміналізувати. Суворість покарань за такі дії залежить від типу колабораціонізму. Науковці та правозастосовники, аналізуючи український досвід і зміни до кримінального законодавства у зв'язку із війною, повинні чітко окреслити кримінально карані дії, які є державною зрадою, і дослідити, чи немає суспільно небезпечних діянь, що вочевидь шкодять національній безпеці, проте залишаються поза межами державної зради.

Original version:

Antoniuk N 'Criminal and legal assessment of collaborationism: a change of views in connection with Russia's military aggression against Ukraine' 2022 No 3 (No 15) Access to Justice in Eastern Europe. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>

Published online: 20 Jun 2022 (<https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>)

Ключові слова: державна зрада, колабораціонізм, війна, воєнний стан, Україна.

1. Вступ

Ранок 24 лютого 2022 року поділив новітню історію України на два етапи: миру і війни. Після початку агресивних дій Російської Федерації ще у 2014 році Україна намагалася протистояти ворогу, шукала шляхи для політичного вирішення питання захоплення частини території нашої країни. Однак лютневе повномасштабне військове вторгнення РФ на територію суверенної України довело (і це цілком очевидно), що сусідня держава має далекосяжні плани знищення України як держави загалом.

Зауважу, що після 2014 року і початку військових агресивних дій РФ на сході України та у Криму радикальної зміни Кримінального кодексу України у частині встановлення кримінальної відповідальності за співпрацю з ворогом не відбулося. Причиною було те, що Україна шукала варіанти для врегулювання цього конфлікту, навіть обговорювалися шляхи звільнення від кримінальної відповідальності тих осіб, які були помічені у співпраці із так званими республіками, штучно створеними під егідою РФ на території Донецької та Луганської областей.

Проте від початку ворог не мав планів щодо мирного пошуку виходу із конфлікту і деокупації українських територій, а навпаки вербував людей, які стали б його опорою у ході повномасштабного наступу на Україну. Такі люди були на всій території України, їх залучали до пошуку різноманітної інформації щодо розміщення певних об'єктів, їхнього функціонування, настроїв населення, до організації мітингів, інформаційної війни проти України.

Після 24 лютого 2022 року довелося у надзвичайно швидкому темпі переорганізувати всі сфери діяльності держави в умовах воєнного стану, введеного Указом Президента України № 62/2022 «Про введення воєнного стану»¹. Як виявилось, вітчизняний Кримінальний кодекс теж був не зовсім

¹ Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану» <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> дата звернення 08.04.2022.

пристосований до використання в умовах війни. Тож уже після початку російського вторгнення законодавець кілька разів уносив до нього необхідні зміни та доповнення з огляду на актуальну обстановку в державі та необхідність належно реагувати на злочинні діяння.

Метою статті є розгляд унесених до кримінального закону держави змін, які стосуються кримінальної відповідальності за державну зраду та колабораційну діяльність. Для цього у ході дослідження вивчено законодавство, яким внесено зміни до КК України, відповідні законопроекти із пояснювальними записками до них, позиції вітчизняних учених щодо внесених змін.

2. Передумови змін до КК України

Український досвід у частині внесення змін до кримінального закону є надважливим для вивчення науковцями у державах, які живуть у мирі й не знають, що таке війна. Адже законодавство кожної держави має бути готовим для застосування як у мирний, так і у воєнний час.

Фактично кодекси більшості, якщо не усіх, держав Європи, так само як Кримінальний кодекс України (далі – КК України), конструювалися із урахуванням історичних уроків Другої світової війни. Проте з тих часів багато чого змінилося. Поява комп'ютерних технологій, вільний доступ до інтернету та мобільного зв'язку та інші чинники, передусім технологічного характеру, вочевидь не впливали на хід Другої світової війни.

Але у період паралельного ведення агресивної війни задля захоплення іншої держави та знищення її титульної нації, а також ведення інформаційної війни необхідно оцінити низку діянь на предмет їхньої суспільної небезпечності, або ж урахувати певні критерії, які мають посилювати кримінальну відповідальність (диференціювати її) в умовах воєнного стану.

Якщо наскрізно охарактеризувати внесені зміни до КК України, то можна констатувати таке:

- 1) зміни здебільшого внесено до Особливої частини КК України, хоча й Загальна частина КК України має два доповнення;
- 2) зміни, внесені до Особливої частини КК України, стосувалися не лише розділів, які передбачають відповідальність за злочини проти основ національної безпеки та військових злочинів. Такі зміни було внесено й до

Original version:

Antoniuk N 'Criminal and legal assessment of collaborationism: a change of views in connection with Russia's military aggression against Ukraine' 2022 No 3 (No 15) Access to Justice in Eastern Europe. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>

Published online: 20 Jun 2022 (<https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>)

розділів, що стосуються злочинів проти власності, господарських злочинів, комп'ютерних злочинів;

3) зміни здебільшого стосувалися диспозицій, а не санкцій статей.

Якщо характеризувати внесені зміни зі змістового боку, то їх варто поділити на дві групи. Перша група стосувалася криміналізації тих діянь, які раніше злочинними не вважалися, а друга – диференціації кримінальної відповідальності. Термін «диференціація кримінальної відповідальності» у вітчизняному кримінальному праві позначає врахування законодавцем суспільної небезпечності посягання та/або особи винного з подальшим визначенням різних заходів кримінально-правового впливу за вчинене.

Війна в Україні чітко показала необхідність такої диференціації кримінальної відповідальності з урахуванням того, що дії вчинено під час воєнного стану. Одразу зауважу, що і раніше в КК України була така обставина, що обтяжує покарання як «вчинення злочину з використання умов воєнного стану» (п. 11, ч. 1 ст. 67 КК України). Однак реальна війна продемонструвала, що такої вказівки у КК України недостатньо.

У цій публікації зупинюся на змінах, унесених до розділу, який передбачає відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України, тобто розділу 1 Особливої частини КК України.

3. Ключові зміни до злочинів проти основ національної безпеки України після початку війни

Законодавець доповнив КК України ч. 2 ст. 111 (державна зрада) та ч. 2 ст. 113 (диверсія) такою обтяжуючою ознакою, як вчинення відповідних злочинів в умовах воєнного стану. При цьому як державна зрада, так і вчинення диверсійних дій з урахуванням часу їх скоєння – в умовах воєнного стану – караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна. Фактично дискреція суду зведена до мінімуму, оскільки навіть покарання у виді позбавлення волі є абсолютно визначеним. Вочевидь, що вчинення зрадницьких чи диверсійних дій у період дії воєнного стану в разі підвищує ступінь суспільної небезпечності вчиненого, а безпека для об'єкта посягання – національної безпеки є у надзагрозливому стані.

Із 2014 року у науковій спільноті дискутувалася доцільність доповнення КК України окремою статтею, яка б передбачила кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність. Висловлювалися цілком протилежні думки щодо такої доцільності. Одні вчені стверджували, що стаття про державну зраду здатна охопити всі прояви злочинної діяльності колабораціоніста². Інші підтримували протилежний підхід, переконуючи, що низка суспільно небезпечних діянь перебуває поза межами державної зради³. Обговорювали доцільність встановлення кримінальної відповідальності за колабораціонізм у окремій статті КК України з огляду на можливу надмірну суворість санкції статті про державну зраду для деяких категорій громадян. Адже йдеться про особливо тяжкий злочин (ст. 111 КК України), вчинення якого карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Ще одним предметом наукової дискусії є питання, чи має впливати на кримінальну відповідальність особи місце вчинення злочину, тобто чи не є факти вчинення відповідних дій на окупованій території менш суспільно небезпечними. Так, Є. Письменський стверджує, що державна зрада стосується будь-яких діянь незалежно від місця їх вчинення, тоді як колабораціонізм – це поведінка, яка обов'язково має місце на окупованій території та демонструється у період окупації⁴.

Зауважу, що кримінальна відповідальність за колабораціонізм передбачена у окремій статті КК Литовської Республіки (ст. 120)⁵. Йдеться про дії громадянина Литовської Республіки, що полягають у сприянні незаконній владі в утвердженні окупації чи анексії Литовської Республіки, у придушенні опору жителів, у допомозі структурам незаконної влади у здійсненні окупації чи анексії.

² М. Рубашенко 'Кримінальна відповідальність за колабораціонізм за чинним КК України' в *Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (В. Тацій, В. Борисов та ін. редкол, Право 2016) 329–30.

³ Є. Письменський 'Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально-правова проблема' (2020) 12 *Право України* 116.

⁴ Там само, 121.

⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas <https://www.infolex.lt/ta/66150:str120> дата звернення 08.04.2022.

Original version:

Antoniuk N 'Criminal and legal assessment of collaborationism: a change of views in connection with Russia's military aggression against Ukraine' 2022 No 3 (No 15) Access to Justice in Eastern Europe. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>

Published online: 20 Jun 2022 (<https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>)

Не буду аналізувати цю дискусію, адже вона частково втратила свою актуальність після доповнення КК України ст. 111-1 – «Колабораційна діяльність».

У пояснювальній записці до законопроєкту йдеться, що він покликаний обмежити доступ до зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, строком на 15 років та передбачити інші відповідні покарання для осіб, які співпрацювали з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією та/або її збройними чи воєнізованими формуваннями⁶. Видається, що законодавець демонструє громадянам України, які перебувають на тимчасово окупованих територіях і провадять активну антиукраїнську діяльність, що він готовий визнати низку дій саме колабораціонізмом і пом'якшити кримінальну відповідність за вчинене, відмовившись від їхньої оцінки як державної зради.

Так, **публічне заперечення** громадянином України **здійснення збройної агресії** проти України, встановлення та утвердження тимчасової **окупації** частини території України або **публічні заклики** громадянином України **до підтримки рішень та/або дій держави-агресора**, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, **до співпраці** з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, **до невизнання поширення державного суверенітету України** на тимчасово окуповані території України караються позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років. Фактично йдеться лише про так звану люстраційну процедуру, яка є єдиним основним покаранням за такі діяння.

В основі рішення про доцільність створення спеціальної норми про колабораціонізм, або ж зміни чинних статей про державну зраду має лежати вітчизняне доктринальне розуміння кола діянь, які вважаються державною зрадою. Лише після чіткого розуміння обсягу діянь, що становлять державну зраду, варто з'ясувати чи є такі прояви колабораціонізму, які не охоплюються існуючими кримінально-правовими заборонами, та чи мають вони такий ступінь суспільної небезпечності, який є однією із підстав криміналізації.

⁶ Пояснювальна записка до проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)
http://w1.l.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71220 дата звернення 08.04.2022.

В Україні доповнення КК новою статтею про колабораційну діяльність здійснювалося у дуже стислі терміни. Тож широкої дискусії щодо вдосконалення структури і термінів, використаних законодавцем, з об'єктивних причин не було.

Стаття про колабораціонізм у КК України вельми об'ємна, складається з восьми частин і примітки (ст. 111-1 КК України). Це не характерно для вітчизняного кримінального закону, оскільки традиційною вимогою до його тексту вважається чіткість і лаконічність. Видається, що це не даремно. Справа у тому, що після нападу РФ у 2014 р. на схід України та анексії Криму у низці кримінальних проваджень, де йшлося про державну зраду, сторона захисту намагалася звузити коло кримінально караних діянь, які є державною зрадою. Такі маніпуляції зі змістом термінів кримінального закону, апелювання до правової невизначеності слугували передумовами до появи статті про колабораціонізм у максимально широкому форматі із значною конкретизацією дій, які є колабораціонізмом.

4. Сутність колабораційної діяльності за КК України

Зупинимося на розумінні державної зради та колабораційної діяльності за КК України.

Суб'єктом державної зради є лише громадянин України (ст. 111 КК). Він вчинює діяння на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України. Сама ж державна зрада вчинюється у трьох формах: 1) перехід на бік ворога в період збройного конфлікту; 2) шпигунство; 3) надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги у проведенні підіривної діяльності проти України.

Під час підготовки Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»⁷ пропонувалося доповнити статтю про державну зраду окремим діянням. Йшлося про те, щоб поряд із переліченими вище формами державної зради передбачити й колабораційну діяльність. Однак все ж такі зміни внесено не було. Як наслідок, їх довелося прийняти 03.03.2022 р. шляхом ухвалення

⁷ Проект Закону про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території України № 4473-1 від 19.03.2014 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50320 дата звернення 08.04.2022.

Original version:

Antoniuk N 'Criminal and legal assessment of collaborationism: a change of views in connection with Russia's military aggression against Ukraine' 2022 No 3 (No 15) Access to Justice in Eastern Europe. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>

Published online: 20 Jun 2022 (<https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>)

Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність»⁸.

Термін «колабораціонізм» походить від франц. collaboration – співпраця, співробітництво, тобто усвідомлене, добровільне та умисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам⁹. Загальновідомо, що дискусія про доцільність самостійної криміналізації колабораціонізму, співвідношення цих дій із державною зрадою велася у більшості європейських держав після Другої світової війни.

Дійсно, межі кримінальної відповідальності за такі діяння повинні бути настільки обережно виписані, щоб, з одного боку, забезпечити територіальну цілісність і суверенітет самої держави, а з іншого – не допустити свавільного і надмірного обмеження свободи слова.

Проте я гадаю, що рівень свободи слова, залежність громадян від пропаганди, можливість доступу до правдивої інформації, наявність посягань на цілісність і суверенітет держави в комплексі дозволяють зробити висновки, чи залишається держава демократичною і правовою та чи кримінально-правова відповідальність за колабораціонізм не є надмірною.

В Україні більшість діянь, які визнано колабораціонізмом, визнано нетяжким злочином, або навіть проступком (ч. 1 ст. 111-1 КК України). Водночас деякі із форм колабораціонізму є особливо тяжким злочином.

Як свідчить статистика правоохоронних органів, за 50 днів війни Державне бюро розслідувань відкрило понад 240 кримінальних проваджень за підозрою у державній зраді та колабораціонізмі¹⁰. Фігурантами цих проваджень часто є голови сільських рад, депутати різних рівнів, посадовці.

⁸ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12> дата звернення 08.04.2022.

⁹ Енциклопедія сучасної України, 'Колабораціонізм' https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4446 дата звернення 14.04.2022.

¹⁰ ДБР, 'ДБР розслідує понад 230 проваджень за державну зраду, дві третини з яких у Донецькій та Луганській областях' <https://dbr.gov.ua/news/dbr-rozslidue-ponad-230-provazhen-za-derzhavnu-zradu-dvi-tretini-z-yakih-u-doneckij-ta-luganskij-oblastyah> дата звернення 08.04.2022.

Виділяють такі *типи* колабораціонізму:

воєнний колабораціонізм – служба у військових формуваннях, поліцейських структурах, в органах розвідки та контррозвідки окупанта;
економічний колабораціонізм – співробітництво у будь-яких галузях економіки;

культурний (духовний) колабораціонізм – співробітництво з окупантами в духовній сфері, що під час Другої світової війни сприяло поширенню серед населення вірнопідданських почуттів, пропаганди винятковості «арійської раси», підвищенню психологічного настрою окупантів;

побутовий колабораціонізм – пов'язаний із встановленням дружніх відносин між окупантами та населенням;

політичний, адміністративний колабораціонізм – співробітництво в окупаційних органах влади¹¹.

Український законодавець колабораційну діяльність визнав допомогою ворогу в окупації України на окупованих територіях.

Левову частку проваджень за цією статтею становить так званий політичний колабораціонізм. Так, часто на тимчасово окупованих територіях утворюють «альтернативні» місцеві органи в окупованих містах. Зокрема, у Маріуполі обраний містянами мер міста відмовився співпрацювати із окупантами, то ж останні в ручному режимі вибрали колаборанта, який погодився на співпрацю¹². Подібних прикладів у сучасних реаліях десятки.

М. І. Хавронюк звертає увагу на те, що колабораціонізм має чотири обов'язкові ознаки: він здійснюється в умовах окупації; у формі співпраці з державою-агресором; представниками населення держави; з метою спричинити шкоду державі Україна, її патріотам чи союзникам¹³. Дійсно, низка діянь, які

¹¹ Вікіпедія, 'Колабораціонізм' <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC> дата звернення 14.04.2022

¹² 24 канал, 'Ставленник окупантов в Мариуполе заврался о количестве людей в блокадном городе' https://24tv.ua/ru/stavlennik-okkupantov-mariupole-zavralsja-o-kolichestve-ljudej_n1940576 дата звернення 14.04.2022

¹³ М Хавронюк 'Колаборанти з точки зору Кримінального кодексу' <https://racurs.ua/ua/b222-kolaboranti-z-tochki-zoru-kriminalnogo-kodeksu.html> дата звернення 14.04.2022

Original version:

Antoniuk N 'Criminal and legal assessment of collaborationism: a change of views in connection with Russia's military aggression against Ukraine' 2022 No 3 (No 15) Access to Justice in Eastern Europe. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>

Published online: 20 Jun 2022 (<https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>)

вітчизняний законодавець визнає колабораціонізмом, учиняються на окупованій території. Однак частина з них, наприклад, передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, можуть здійснюватися й на території держави, яка не окупована агресором.

Побутовим колабораціонізмом відповідно до положень КК України є: публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України; встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України; публічні заклики до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора (далі – агресора); публічні заклики до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України.

Також у разі відсутності ознак політичного, адміністративного, воєнного колабораціонізму можна віднести до побутового колабораціонізму і добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора.

Культурний колабораціонізм відповідно до українського кримінального закону полягає у здійсненні громадянином України пропаганди у закладах освіти з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України; діях громадян України, спрямованих на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти.

Економічний колабораціонізм може проявитися у передачі матеріальних ресурсів агресору та/або провадженні господарської діяльності у взаємодії з агресором; добровільному зайнятті громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території.

Найнебезпечнішими проявами колабораціонізму є політичний чи адміністративний, що можуть проявитися у формі участі в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території; здійсненні інформаційної діяльності у співпраці з агресором.

Для прикладу, російська окупаційна адміністрація підготувала проведення «псевдореферендумів» у тимчасово захоплених територіях Херсонщини з метою створення так званої «народної республіки» та приєднання до Росії. Допмагають в організації таких дій деякі місцеві мешканці та депутати проросійської партії. Зокрема, вони друкують бюлетені, бланки, брошури, плакати та буклети для проведення голосування на «референдумі» зі створення чергової псевдореспубліки та визнання окупаційної влади¹⁴.

З певним застереженням до цього типу колабораціонізму можна віднести й добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території.

Добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України є проявом воєнного колабораціонізму.

Про тонкощі кримінально-правової кваліфікації державної зради та колабораційної діяльності варто вести мову в межах окремого самостійного дослідження.

Кілька слів про покарання. Український законодавець вирішив, що економічний і культурний колабораціонізм є нетяжкими злочинами, а побутовий колабораціонізм – взагалі кримінальним проступком.

¹⁴ Головне управління розвідки, 'Окупанти готують "псевдореферендуми" на півдні України, вже є бюлетені' <https://novynarnia.com/2022/04/19/okupanty-gotuyut-psevdoreferendумы-na-pivdni-ukrayiny-vzhe-ye-byuleteni-gur/> дата звернення 14.04.2022

Original version:

Antoniuk N 'Criminal and legal assessment of collaborationism: a change of views in connection with Russia's military aggression against Ukraine' 2022 No 3 (No 15) Access to Justice in Eastern Europe. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>

Published online: 20 Jun 2022 (<https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.3-n000312>)

Однак військовий, політичний та адміністративний колабораціонізм визнано особливо тяжкими злочинами.

Характерно, що за будь-який із проявів колабораціонізму передбачено обов'язкове покарання – позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

5. Висновки

У підсумку хочу констатувати, що науковці та правозастосовники у державах, які аналізують український досвід і зміни до кримінального законодавства у зв'язку із війною, повинні чітко окреслити кримінально каране коло діянь, які є державною зрадою, і проаналізувати, чи немає суспільно небезпечних діянь, що вочевидь шкодять національній безпеці, однак не кваліфікуються як державна зрада.

Колабораційна діяльність, тобто співпраця з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією та/або її збройними чи воєнізованими формуваннями у військовій, політичній, інформаційній, адміністративній, господарській та трудовій сферах має високий ступінь суспільної небезпечності, оскільки спрямована на повний підрив і повалення держави, яка потерпає від агресії. Як наслідок, такі дії повинні спричинити кримінальну відповідальність. Вибір виду та розміру покарань, звісно, має залежати від типу колабораційної діяльності. Адже побутовий та політичний колабораціонізм є непорівнюваними явищами і суттєво відрізняються за ступенем суспільної небезпечності.

Не менш важливим є дослідження інших змін до КК України, внесених після початку збройної агресії РФ проти України. Перебування держави в умовах воєнного стану яскраво демонструє прогалини вітчизняного кримінального кодексу або ж необхідність диференціації відповідальності за вже передбачені ним діяння. Однак ці зміни будуть предметом нашого майбутнього дослідження.

Використані джерела:

Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану» <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> дата звернення 08.04.2022.

Рубашченко, М. 'Кримінальна відповідальність за колабораціонізм за чинним КК України' в *Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (В. Тацій, В. Борисов та ін. редкол, Право, 2016) 329–30.

Письменський, Є. 'Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально-правова проблема' (2020) 12 Право України 116.

Пояснювальна записка до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71220 дата звернення 08.04.2022.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas <https://www.infolex.lt/ta/66150:str120> дата звернення 08.04.2022.

Проект Закону про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території України № 4473-1 від 19.03.2014 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50320 дата звернення 08.04.2022.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12> дата звернення 08.04.2022.

Енциклопедія сучасної України, 'Колабораціонізм' https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4446 дата звернення 14.04.2022.

ДБР, 'ДБР розслідує понад 230 проваджень за державну зраду, дві третини з яких у Донецькій та Луганській областях' <https://dbr.gov.ua/news/dbr-rozslidue-ponad-230-provadžhen-za-derzhavnu-zradu-dvi-tretini-z-yakih-u-doneckij-ta-luganskij-oblastyah> дата звернення 08.04.2022.

Вікіпедія, 'Колабораціонізм' <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC> дата звернення 14.04.2022.

24 канал, 'Ставленник окупантов в Мариуполе заврался о количестве людей в блокадном городе' https://24tv.ua/ru/stavlennik-okkupantov-mariupole-zavralsja-o-kolichestve-ljudej_n1940576 дата звернення 14.04.2022.

М. Хавронюк 'Колаборанти з точки зору Кримінального кодексу' <https://racurs.ua/ua/b222-kolaboranti-z-tochki-zoru-kriminalnogo-kodeksu.html> дата звернення 14.04.2022.

Головне управління розвідки, 'Окупанти готують "псевдореферендуми" на півдні України, вже є бюлетені' <https://novynarnia.com/2022/04/19/okupanty-gotuyut-psevdoreferendumi-na-pivdni-ukrayiny-vzhe-ye-byuleteni-gur/> дата звернення 14.04.2022.